

HİNT-TÜRK MASAL İLİŞKİLERİ¹ (3)

Türk masalı asırlar boyunca değişmiş olabilir. Mesela taş atılması bana Türk çocuklarının en çok sevdikleri oyunlardan alınmış gibi geliyor. Altın topun atılması, Hintçe’indeki iki avcının top oyunundan masal tarzına daha uygun görünüyor. Türkçe de sarayın avlusundaki sahnede olduğu gibi tam bir masal etkisi yapan, üç kez tekrarlanma, ormanda geçen Hint av sahnesinde öyle kolayca anlatılamıyor, bu da Hintçe’inde susularak geçilmiş olsa gerek. Fakat ayrıntı hakkında bugün çok az şey söylenilebilmektedir, hatta bu masal başlangıcının ilk önce Hindistan’dan mı yoksa Türkiye’den mi çıktığı bilinmiyor. Belki de Hint-İran-Ön Asya masalları, Delhi-Bağdat-Kahire ve İstanbul arasında işleyen kervan tüccarlarının bu malları eski çağlarda milliyet bakımından hemen hemen hiç ayırt edilemiyordu.

Bu masal başlangıcının nasıl devam ettiği henüz bilinmemektedir. Türkçe’de erkeklerden nefret eden üç prensesin, üç ayrı masalı bahsedilir ve bunların her üçü de Hintçe’sinden farklıdır. Hintçe ve Türkçe (a)’da prens arkadaşıyla, Türkçe (b)’de yalnız başına, (c)’de iki kardeşiyle yola koyulur. (c) masalı Eurasia’dan tanıdığımız, yer altına hapsedilmiş prenseslerin kurtarılması masalının bir başka şeklidir; (b)’de başka birinin yerine geçmiş olan nişanlı masalının değişik bir şekli; (a)’da ise Hindistan’da Türkiye’den daha eski olan bir masalın başka bir çeşidi (bak aşağıya) bahsedilir. Hint hikayesinin asıl motifi aynı şekilde Ön Asya’da da tespit belirlenmiştir:

“1001 Gece”de, Basralı Hasan hikayesinde, ünlü Kuğu Kız masalında Kampferland’ın adı geçer. Fakat erkeklere düşman prensesin elde edilmesi Hindistan’da şöyle olur:

O kendisinin bir zamanlar dişi bir kuğu olduğunu hatırlıyordu. Kıyısında kuluçkaya oturmuş olduğu denizden bir dalga gelmiş ve yuvasını ve yavrularını alıp götürmüştü. Zavallı anne dövünüp durmuştu, fakat erkeği ileride başka yavruları olacağını söyleyerek onu teselli etmişti. Ama dişi kuğu bu sözlerden erkeğinin şimdiki yavrularını sevmediği anlamını çıkardı, bütün erkeklere karşı kin bağladı, kendini denize attı ve öldü. Bu yüzden prenses de şimdiki hayatında bütün erkeklerden nefret ve kendisiyle evlenmek isteyenleri reddediyordu. –Prensesin bu

¹ AÜ, DTCF Dergisi, Cilt 1, Sayı 1, Eylül 1942, Ankara. (Çev: Necip Üçok)

hikayesini Kampferland’da bir ihtiyar kadın prens ve arkadaşına anlattı. Arkadaşı hemen bir çare buldu: Bir zahit (dinin yasak ettiği şeylerden sakınan) kılığına girdi ve prensi deli diye caddelerde dolaştırdı. Prens (onun tavsiyesi üzerine) sürekli: “Ah, benim dişi kuğum!.. Ah, benim dişi kuğum!..” diye bağıyordu. Bunu prensese anlattılar, onları çağırttı ve dertlerini sordu. Prens arkadaşını (yalandan) anlatmaya başladı: “Arkadaşım bundan önceki hayatında bir kuğuydu, denizin kenarında yaşıyordu. Bir dalga geldi, yavrularını sürükleyip götürdü, eşi yavrularının arkasından denize atladı ve öldü. O zaman hiç olmazsa gelecek hayatında onunla tekrar birleşmek için kendisi de onu takip etti.” Bu aslında bir yalandı, fakat prenses buna inandı. Kendisini bir çılgın gibi arayan kuğu kocasının vefasından duyulanarak, erkeklere karşı hissettiği nefreti unuttu. Ve az sonra her ikisi sihirli bir arabada prensin yurduna döndüler.

Bu tam tipik bir Hint motifidir. Ön Asya’ya ve bütün Avrupa’ya yayılan ünlü Pançatantra’da deniz kenarında kuluçkaya yatan böyle bir kızkuşu çiftinden bahsedilmektedir. Dişi kuş denizin yakınlığından korkuyor başka bir yer aramak istiyordu, ama erkeği denizin gücünü önemsemiyordu. Deniz yuvasını bozmaya cesaret edemeyecekti. Fakat deniz yumurtaları aldı götürdü, kızkuşu onu kurtarmak için bütün kuşları çağırdı. Onlar kuşların ve binek hayvanlarının mitolojik kralı Garuda’nın ve tanrı Vishnu’nun yardımını kazandılar, sonunda kendi Vishnu okuyla denizi tehdit etti, o da korkarak yumurtaları geri verdi. Böylece küçük kızkuşu güçlü okyanusa üstün geldi. –Önce bu konu Pançatantra’ya olağanüstü uyan bir konudur, çünkü bu siyasi bir kitaptır ve başka hikayelerinde de görünüşte zayıf olanın başkalarının yardımı ve hile ile, görünüşte güçlü olanı nasıl alt ettiğini gösterir. Fakat aynı zamanda bu, hemen hemen milletler arası denilebilecek fablların konusudur. Bu konu Avrupa antiklerinde Ezop’un fablları arasında geçer. Eski Buddhistler, dişisi deniz tarafından kapılıp götürülen ve kendisi öteki kargalarla boşuna okyanusu kurutmaya savaşıyor bir erkek karga hakkında buna benzer şeyler anlatırlardı. Yine Buddhistler tarafından yavrularını bir nehir sürükleyip denize götürdüğü için kuyruğuyla bütün denizi kurutan bir sincabın hikayesi ve yavrularını korumak için kuyruğuyla su serpererek bir orman yangınına söndüren bir çil kuşunun yaptıkları hikaye edilmekteydi. Fakat dişi ile erkek arasındaki hareket şekli farkı, Brahmanlar tarafından aktarılan Mahābhārata destanında özellikle göze çarpar: Bir orman yangını sırasında bir kuşun dişisi yavrularını kaçırarak kurtarmak istedi, fakat gerçekte onlar (bir zamandan beri başka bir dişi ile uzaklarda yaşayan) erkeğinin ateş tanrısına ettiği dualar

sayesinde kurtuldular. Başka bir dişi ile yaşadığı için yavruları babalarını anmak bile istemiyorlardı, fakat sonunda kendilerini babalarının kurtardığını anladılar.

Veya zamanında bir dişi kuş bir ökse tarafından yakalandığı zaman erkeği hiç önemsemedi, uçu ve kendini kurtardı, fakat erkek ökseye tutulduğu zaman dişisi tarafından kurtarıldı. Görülüyor ki bu konu Hindistan'da çeşitli şekillerde tekrar tekrar işlenmiştir.

Fakat Ön Asya'da bu konuya çeşitli şekillerde rastlamaktayız. Bu konu Acem ve Türk Tutiname'lerinde şu şekilde karşımıza çıkıyor: (fakat Hint Papağanlar kitabında böyle bir konu yoktur.)

Çin imparatoru rüyada Rum kraliçesine âşık oldu ama o bütün erkeklerden nefret ediyordu. Çünkü o, bir dişi tavus kuşunun bir orman yangınında yıldırım çarpmış bir ağaç üzerindeki yavrularını kurtarmaya uğraştığı sırada onlarla beraber yanarken erkeğinin hissiz bir şekilde oradan uçup uzaklaştığını görmüştü. Bunun üzerine Çin imparatorunun veziri bir pavyon yaptırdı ve duvarlarını resimlerle donattı. Bunlar arasında Çin imparatorunu, bir dişi karacanın taşmış bir nehir tarafından yavrularının sürüklenmesi karşısında oradan uzaklaştığını, fakat erkek karacanın yavrularını kurtarmak için azgın sele bütün gücüyle karşı koyduğunu seyrederken gösteren bir resim de vardı. O zamandan beri (vezir yalancılık ediyor) imparator bütün kadınlardan nefret ediyordu. Diğer taraftan Rum kraliçesi artık erkeklere karşı duyduğu nefreti unuttu ve çift mutlu oldu.

1001 Gece masallarında erkeklerden nefret eden prensesten iki kez bahsedilmektedir: Prenses rüyada bir erkek güvercin ökseye tutulunca dişisinin nasıl ağı gagasıyla ikiye ayırdığını fakat sonradan dişi yakalanınca erkeğin nasıl bencil bencil oradan kaçtığını görmüştü. Bunun üzerine istekli olan hükümdar (Tacülmülük veya Ardeşir) veya daha doğrusu onun veziri bir pavyonu resimlerle donattı. Bu resimler arasında Prensesin rüyasının da betimlemesi vardı, ama bu betimleme şöyle devam ediyordu: Vahşi bir kuş zavallı erkek güvercini yakalamış bu şekilde dişisinin yardımına koşmasına engel olmuştu.

Kırgızlarda Çin imparatoru Fagfur hakkında Tutiname'dekinin tam benzeri anlatılmaktadır. Yavrularını yangından kurtarmak isterken onlarla beraber yanan tavuğun yanında endişesiz yem yiyen horozu gördüğü için erkeklerden nefret eden Prenses imparatorun düşünce girmişti. O da bir resimde bir geyiğin yangından altı yavrusunu kurtarmaya uğraştığı bir anda dişi geyiğin yavruları ile ilgilenmeden oracıkta nasıl otladığını betimledi.